

ПОУЧИТЕЛНИТЕ „ПРИМЕРИ“ ОТ „ШЕСТТЕ ДНИ“ НА СЕБАСТИАНО ЕРИЦО

Петя Петкова-Сталева
Нов български университет

THE INSTRUCTIVE “EXAMPLES” OF SEBASTIANO ERIZZO’S “SIX DAYS”

Petya Petkova-Staleva
New Bulgarian University

Sebastiano Erizzo's *Six Days* follows *Decameron's* model of fitting stories into a narrative framework that gives rise to storytelling, but differs from it by an all-male company of storytellers. The author calls his stories “examples”, emphasizing the lessons that the reader can learn from them for himself, and the fun and enjoyment of storytelling set aside. There is no laughter, no joy, and the characters and storytellers are similar in their reasoning aimed at encouraging virtue and integrity.

Key words: short story, collection, narrator, storyteller, narrative frame, lesson

Себастиано Ерицо твори през втората половина на XVI век, белязана от ред събития, които променят из основи културния климат на полуострова. Освен политическата криза, която води до трайното властово присъствие в цяла Италия на испанската корона, голяма роля изиграва стремежът на Римокатолическата църква да се противопостави на протестантското движение, като се реорганизира и засили дисциплината. Залага се на по-голяма роля на духовенството в социалния живот на обществото, а като важен инструмент е създадена Светата инквизиция, която цели цялостен контрол във всички сфери на културата. Индексът на забранените книги е само една от стъпките в посока към цензура на всичко, което се пише и чете. Преоткритата „Поетика“ на Аристотел води до създаването на редица предписания, които да ре-

гулират създаването на произведения на изкуството. Творците от този период по различен начин отговарят на новите изисквания. Едни изцяло подчиняват творчеството си на идеята, че изкуството трябва да бъде отговорно, като служи на вярата, а насладата от него трябва да е подчинена на ползата, която носи. Други интерпретират изкуството като игра на въображението, лишавайки го от всякаква сериозност и отдавайки основно значение на формата в желанието си да се изплъзнат от строгия контрол. Тези противостоящи си тенденции дават своето отражение и върху новелата като жанр. Общопризнатият модел – „Декамерон“ – води до търсене на нови повествователни ситуации, в които да се впишат разказваните новели. Ако в едни случаи акцентът е поставен върху забавлението и насладата, като смехът на разказващите дружини сякаш кънти през вековете, в други случаи на пиедестал е поставена поуката от разказа, ползата, която читателят може да извлече от представените истории. Към втората категория бихме могли да причислим и сборника „Шестте дни“ на Себастиано Ерицо (1525 – 1585 г.). От благородническо венецианско семейство, получава добро образование първо в Павия, а след това в Падуа. Няма е финансови притеснения, което му е позволило да се занимава с изследване на текстовете на Аристотел и Платон, да се посвети на писателска дейност. Като колекционер на монети и медали, пише първия труд в областта на нумизматиката на италиански език. Остава след себе си доста голяма библиотека от 1150 книги – ръкописни и печатни, както на латински, така и на народен език. Сравнително късно се насочва и към политическа дейност, като е избран за сенатор и член на Съвета на Десетте на Венецианската република (срв. Берцони 1993).

Интересът ни към този автор е продиктуван от сборника му със „случки“, достойни за пример, със заглавие „Шестте дни“, публикуван във Венеция през 1567 година от издателя Лодовико Долче, който пише посвещение на Федерико Гондзага, маркиз на Гацуоло. Още от самото заглавие се очертават границите на произведението, моделът и отклонението от него като цел на повествованието:

LE SEI GIORNATE
di messer SEBASTIANO ERIZZO
nelle quali, sotto diversi fortunati e infelici avvenimenti
da sei giovani raccontati,
si contengono ammaestramenti nobili e utili
di morale filosofia.
(Ерицо 1912: 201)

(ШЕСТТЕ ДНИ
на месер СЕБАСТИАНО ЕРИЦО
в които в многото щастливи и нещастни случки,
разказани от шестима младежи,
се съдържат благородни и полезни наставления
от моралната философия.)¹

„Шестте дни“, естествено, кореспондират с десетте дни на „Декамерон“, чийто автор е споменат в посвещението на Долче като модел на езика и хубавите форми. Но приликата свършва дотук! На първо място, прави впечатление, че никъде – нито в заглавието, нито в текста, не се появява думата „новела“ като определение, а се говори за „случки“, които могат да служат за пример, или за „морални разсъждения“. Всъщност и издателят му ясно е отчитал съществената разлика, защото в цитираното посвещение, като вписва произведението в категорията „морална философия“, разграничава изрично разказаните случки от новелите, включително и като въздействие върху читателите:

...per essere ellino differenti dalle novelle, le quali tra le cose gravi contengono eziandio delle giuocose e più atte a corrompere che a ben disciplinare gli animi di chi legge.

(Ерицо 1912: 427)

(...защото те са различни от новелите, които сред сериозните неща съдържат също така игриви и по-скоро способни да покварят, отколкото да направляват душите на тези, които четат.)

Заглавието също така формира хоризонта на очакване: шестима младежи в продължение на шест дни ще разказват случки, които съдържат полезни наставления от моралната философия, тоест на първи план излиза поуката, която ще може да се извлече от разказаното. Освен това разказващата компания е съставена само от мъже, тоест жените, които в ред сборници са активната страна, тук са изключени априори.

Като структура творбата се състои от Предисловие, в което са обяснени целите ѝ и как се стига до разказването, и съответно шестте дни, в които се разказва и най-вече разсъждава.

Предисловието, естествено, е в първо лице, като се очертава и образът на автора разказвач, когото бихме определили като разказвач от първо ниво. В търсене на най-важното, което би трябвало човек да

---

¹ Преводът на цитатите от сборника е на авторката на статията.

изучава, той стига до заключението, че това е познанието за добродетелите и добрите нрави:

„...il conoscimento delle virtù e la cura de' buoni costumi deggia essere a tutti gli altri studi preposta“

(Ерицо 1912: 203).

(...познаването на добродетелите и грижата за добрите нрави трябва да бъде поставено пред всички други дисциплини.)

Постигането на това познание на добродетелите според автора става по два начина – посредством разума или чрез примери. Но разумът невинаги може или е достатъчен да ги опознае, тъй като младите невинаги го слушат, защото често целта им не е знанието, а действието. Следователно за поука авторът залага на примерите:

...per gli essemi ognuno, quantunque idiota e materiale si sia, è sufficiente a conoscere e discernere la virtù, e ciascheduna età ne trae profitto...

(Ерицо 1912: 203)

(...чрез примерите всеки, колкото и да е идиот и недодялан, е достатъчно да опознае и разграничи добродетелта, и всяка възраст извлича полза...)

Така в Предисловието се очертава основната цел на творбата – тези, които четат, да получат полза, макар и да упоменава насладата, която може да донесе четенето:

...oltre la varietà degli accidenti che in essi si contengono, di che quegli che leggeranno diletto potran pigliare, altri esemplari avvenimenti si vedranno negli antichi e nei moderni tempi seguiti, dai quali ciascuno utile consiglio prendendo, avrà, come in uno specchio, davanti agli occhi quello che da fuggir sia e da dover parimente imitare.

(Ерицо 1912: 206)

(...освен разнообразието от случаи, които те съдържат, от което тези, които ще четат, ще могат да извлекат наслада, други показателни случки ще се видят в стари и нови времена, от които всеки, като си вземе полезна поука, ще има като в огледало пред очите си това, което трябва да се избягва и което съответно да се имитира.)

Случките, които включва в творбата си, от стари и нови времена ще служат на читателя за пример, за да знае какво да избягва или следва, като се създава образът на огледалото, в което той би могъл да съзре себе си в една или друга ситуация. Насладата обаче е свързана

изключително с разнообразието от случаите, но никъде не се говори за забавление, което също е показателно.

Авторът задава и своята оценка на написаното, допълвайки и хоризонта на очакване:

...io non crederò di aver fatto cosa inutile o non profittevole, se per me recitati saranno alcuni avvenimenti esemplari e morali ragionamenti, in sei giornate raccontati, come si vederà, in Padova da una onesta brigata di sei giovani scolari forastieri nella calda stagione dell'anno millecinquecentoquarantadue.

(Ерицо 1912: 206)

(Аз не вярвам, че ще направя безполезно или безсмислено нещо, ако от мен бъдат предадени някои случки, достойни за пример, и морални разсъждения, в шест дни разказани, както ще се види, в Падуа от честна дружина от шестима млади студенти чужденци в топлия сезон на хиляда петстотин четиридесет и втора година.)

Уточнените място и година добре кореспондират с времето на следване на автора в Падуа, което предполага и възможен автобиографичен момент, като се вземе предвид, че авторът присъства на сбирките на дружината като слушател – познат подход от предходни сборници с новели. С други думи – авторът на сборника освен субект на речта се явява и неин обект – реален образ в повествователната ситуация. Повтаря се и добре познатата постановка да се предаде в писмена форма разказаното от други, като се допълни с повода дадени хора да се окажат заедно и да се стигне до разказване.

Първият ден започва със сформиранието на дружината и очертаването на повествователната ситуация, за което авторът разказвач има опосредствана информация от един от младежите, негов приятел.

Студентите от компанията, на първо място, са определени като чужденци, което, предвид политическата ситуация в Италия през този период, означава, че не са родом от Падуа, където се развива действието. Самият Ерицо е довършил образованието си именно в този град и много вероятно като венецианец да се е чувствал чужденец. Изредените имена на младежите – Муцио, Емилио, Камило, Фабио, Ерколе и Фулвио – по никакъв начин не ги ситуират извън полуострова, което е показателно. Бъдещите разказвачи от второ ниво, благородни и с възвишен дух, имат навика в следобедните часове да се събират в дома на някого от тях и да прекарват приятно времето, като разсъждават за едно или друго. При една такава среща през месец юни, тоест в топлия вече сезон, когато са отминали дните над книгите, след обяда, Ерколе предлага да се организират и поне един ден от седмицата да се събират на това

прекрасно място, за да обядват заедно и да се наслаждават на компанията. Идеята е подкрепена, като Емилио я допълва с предложение всеки да трябва да изложи разсъжденията си пред останалите:

Né più utile né più dilettevole trattenimento di questo per noi si potria trovare: nondimeno, dovendo noi una volta alla settimana desinare in questo luoco insieme, [...] mi parrebbe ancora che fosse bene che noi ci disponessimo a ragionare, e, sotto legge ciascuno di noi restringendosi, s'obligasse di mano in mano a fare agli altri qualche ragionamento.

(Ерицо 1912: 208)

(Нито по-полезно, нито по-приятно забавление от това би могло да се намери за нас: въпреки това, като се събираме ние веднъж в седмицата да обядваме на това място заедно, [...] струва ми се, че ще бъде добре ние да си наложим да разсъждаваме и като всеки от нас се подчини на решението, да се задължи поетапно да изложи на другите някакво разсъждение.)

Остава след одобрението и на втората идея да се определи денят за сбирките: това ще е сряда, посветена на Меркурий – бога на знанието и на речта. В тон с цялото произведение е и призивът на Фабио да се заложи на умереност и на трапезата, като не се набляга на изкусителни блюда и изискани вина. Прави впечатление, че Ерицо не търси някакво извънредно събитие, било историческо, било от друг характер, което да принуждава младежите да бъдат заедно определено време. Точно обратното, те самите организират срещите, за да си доставят удоволствие с беседването, като това е нещо обичайно за тях.

Идва и моментът на включване на автора разказвач в компанията като свидетел на случващото се: един от младежите – приятелят му Емилио – му разказва за уговорката, до която са стигнали, и той горещо го моли да присъства на техните сбирки. Утвърдителният отговор го прави безкрайно щастлив:

...di che io molto lieto e contento rimasi, parendomi un giorno mille onde a cotali ragionamenti mi trovassi.

(Ерицо 1912: 209)

(...от което аз останах много радостен и доволен, като един ден ми се стори хиляда, че ще присъствам на тези разсъждения.)

Идва уреченият ден и всички младежи са в прекрасната градина, включително и „авторът“, приет радостно от всички, в очакване при вечер в ложата да започне разказването. Дотук има дружина, която ще разказва, място и време на срещите, които са продиктувани единствено от желанието на младежите да бъдат заедно и да беседват. Не е

уточнено в какъв ред ще се разказва и какви ще са темите. Намесва се Емилио с предложение да се изтегли жребий, с който да се избере кой първи да разказва и същият да даде тон за „разсъжденията“, тоест да определи темата, по която да се разказва и беседва, и да посочи кой да е следващият разказвач. Така на жребия се поверява кой ще бъде главен в компанията, но понякога той си прави шеги: на четвъртия ден е изтеглен отново Емилио, който вече е ръководил дружината през втория ден. Той се отказва в полза на друг от компанията, за да не бъде повторно начело, след като други още не са били в тази роля. Когато се стига до шестия ден, единодушно е прието предложението Фулвио да ръководи деня, тъй като до този момент не е влизал в тази роля. Всъщност първоначалното изреждане на имената на младежите съвпада с реда, който ще определя жребият. След шестата среща в края на юли компанията се разпада, защото един от младежите се разболява, а останалите решават, че без него срещите няма да са същите.

„Авторът“, както вече отбелязахме, мълчаливо присъства на сбирките, като това е негова лична позиция. Муцио, главният през първия ден, след като приключва своя разказ, го посочва да продължи след него, на което той отказва с думите:

Dissi io allora: – Signori, l'essere io qua venuto ad altro fine non è stato che per udire voi ragionare: testimonio m'è alcuno di questa compagnia, da cui ai vostri ragionamenti, sua e vostra mercé, fui ammesso, al quale io richiesi di venirci per ascoltarvi, né mi è caduto nell'animo, qua vegnendo, di favellare.

(Ерицо,1912: 223)

(Казах аз тогава: – Господа, тук не съм дошъл с друга цел, освен да чуя вас да разсъждавате: свидетел ми един от тази компания, в която до вашите разсъждения, благодарение на него и вас, бях допуснат, когото помолих да дойда да ви слушам, нито ми е на душа, идвайки тук, да говоря.)

Завързва се кратък спор, тъй като Муцио му предлага да играе ролята на съдник на разсъжденията, за което той се определя за недостоеен и моли за привилегията да мълчи. До края на сборника авторът разказвач остава единствено в ролята на свидетел, описващ случващото се, без да се намесва директно в разговорите на младежите.

Отделните дни в сборника следват една и съща схема: сутрин младежите се събират и отиват заедно в прекрасната градина, до обяд се забавляват с различни игри, обядват и привечер се събират в ложата за разсъждения, като се тегли жребий кой да говори първи. След

като всички се изреждат, си тръгват и правят обичайната разходка из града. „Случките“, както ги нарича авторът, изложени от разказвачите, са без заглавия и са номерирани общо, тоест не в рамките на отделните дни. Преди всяка „случка“ има кратка рубрика, която предава съдържанието на разказа – обичаен похват при сборниците с новели. Структурирането на разказите също следва една и съща схема: в една първа част са представени героите и имаме някаква завръзка, една втора централна част, отделена на речта на главния герой, който разсъждава, и третата последна част е отредена на заключението. Стандартно, преди да се даде думата на следващия разказвач, компанията коментира предишния разказ. При някои теми разказващият отделя повече време да разсъждава относно чутото, отколкото самият той да разказва. Наслагва се усещането, че разказаните „случки“ са повече повод за излагане на разсъждения, отколкото да се достави удоволствие от разказването.

Темите на разсъжденията в отделните дни, както уточнихме, се определят от съответните разказвачи в зависимост от жребия. Първия ден Муцио дава свобода на тази първа среща всеки да говори за каквото му е най-приятно, за да може всеки да разказва каквото му подскаже паметта, без да се налага да прибъгва до неща, които никога не е чувал или чел. Тази подробност е много важна за целия сборник, тъй като повечето разкази започват с уточнението къде е прочетено или чуто за съответната случка, като се започне още от разказите от първия ден:

Si come io nelle antiche istorie de' cretesi ho già letto, nell'isola di Creta, che ora Candia si chiama, fu un valoroso e nobilissimo giovane...

(Ерицо 1912: 214)

(Така, както аз вече четох в старите истории на Крит, на остров Крит, който сега се казва Кандия, живял храбър и много благороден младеж...)

Mi sovviene già altre volte avere udito che in Napoli, chiarissima città d'Italia, fu un gentiluomo nominato Roberto...

(Ерицо 1912: 235)

(Случвало ми се е и друг път да чувам, че в Неапол, прекрасен град на Италия, имало благородник на име Роберто...)

Mi viene ora a memoria di avere già letto nelle istorie de' greci...

(Ерицо 1912: 239)

(Идва ми сега наум, че съм чел в историите на гърците...)

Позоваването на определени източници, от една страна, априори отнема авторството на сюжетите, защото те вече битуват в литературното пространство, а от друга, служи за подчертаване на достоверността на разказа, така типично за италианската ренесансова новела:

...secondo che narrano i più fedeli storici (comeché altri favolosamente ne scrivano), fu il numero dello essercito, che aveva contra greci apparecchiato da terra, oltre ad ottocentomila soldati...

(Ерицо 1912: 235)

(...както разказват най-верните историци (макар други да пишат за това като за приказка), броят на войската, която беше събрал срещу гърците, възлизаше на над осемстотин войници...)

Всъщност доста голяма част от разказите са взети от анекдотите на Валерий Максим (срв. Бенциони 1993), което обяснява донякъде погледа назад в миналото, в което търсят примери за подражание. Всъщност съвременното почти отсъства в разказите от сборника.

Свободната тема от първия ден донякъде задава темите и за следващите дни – благородните постъпки, истинското приятелство, справедливото правораздаване, към които разказвачите ще се връщат и през следващите дни.

Уповаването на паметта е в основата на втория ден, като по този начин темата още веднъж се оказва свободна и се очертават две основни линии при разказите от този ден – отново истинското приятелство, което поражда много коментари, и променливостта на съдбата. Всъщност разказите от първите два дни са най-близо до новелата в жанрово отношение, тъй като героите повече действат и по-малко „разсъждават на глас“.

Героите на случките през третия и четвъртия ден са основно владетели от миналото: темите съответно са благодарността, и раздаденото правосъдие, на моменти жестоко, но справедливо. През четвъртия ден има и леко изместване в посока примери за владетели, които не бива да се следват. Всъщност в сборника са сравнително малко отрицателните примери, описващи действия и жестове, които да се избягват. Акцентът пада върху това, което е достойно за подражание.

Предложената през петия ден тема е неблагодарността, която е като контрапункт на темата за благодарността от третия ден. Тази тема няма добър прием сред останалите младежи, които отклоняват разказите в посока проявеното геройство, като в последния разказ за

първи път главният герой е жена, което предопределя темата за последната сряда: паметни действия от страна на жени, достойни за пример с целомъдрието, верността и предаността на героините.

В сборника присъства и темата за любовта, но тук тя не е страст, а само вяност и преданост до смърт, устояване на всякакви „апетити“ докрай.

Нещото, което напълно отсъства в творбата, е смешното: няма случки с шеги, така обичани от новелата, отсъстват шегаджиите и веселящите, които непрекъснато замислят някому номера. Съответно и в реакциите на младежите липсва смехът, тъй като няма какво да го породят. Остроумието и находчивите отговори, които преобръщат ситуациите, са отстъпили място на патетичните разсъждения и речи на героите в разказите, като те в голяма степен приличат на разказвачите като изказ и тон, макар да са потопени в миналото.

Сред героите на разказите напълно отсъстват и духовните лица, чиято поява навярно е усещана като табу предвид времето, когато е писан сборникът. Проповядваният морал е изключил тази категория от обществото дори като положителни герои.

И героите, и разказвачите са обсебени от словото, но то е насочено единствено към излагане на разсъждения по съответната тема, като доминира морализаторският тон. Всъщност в обрамчващия разказ отсъства и дискусиата, тъй като младежите не излагат становища, които да си противоречат. Ако се върнем към функциите на Ветцел (срв. Ветцел 1989: 278), в този сборник имаме рамка, която „разсъждава“, защото не съществува опасност, която да се опитва да предотврати или да създаде нов ред. Всъщност прозира желанието на автора да създаде „сериозна“ книга, която не цели да забавлява, както повечето сборници с новели, а основно да поучава и напътства, като внушава определен морал и възхвалява добродетели. Сборникът, от една страна, се вписва в новелистичната традиция разказите да се организират в стройно цяло във вид на повествователна ситуация, която да дава повод за разказването и преразказването. От друга обаче, излиза извън тази традиция, защото зачерква смеха като реакция на разказа с подбора на самите истории, наричани „примери“, а не „новели“, не предполага насладата от самото разказване, така типично за ренесансовата новела.

ЛИТЕРАТУРА

- Берцони 1993:** Benzoni, G. Erizzo Sebastiano. // *Dizionario Biografico degli italiani – Volume 43* (1993), [http://www.treccani.it/enciclopedia/sebastiano-erizzo_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/sebastiano-erizzo_(Dizionario-Biografico)/)
- Ветцел 1989:** Wetzell, H. Premesse per una storia del genere della novella. La novella romanza dal Due al Seicento. // *La novella italiana. Atti del Convegno di Caprarola 19 – 24 settembre 1988*. Salerno editrice, Roma, 1989, pp. 265 – 281.
- Ерицо 1912:** Sebastiano Erizzo. Le sei giornate. // *Novellieri minori del Cinquecento*. Bari: Gius. Laterza & figli, 1912, 201 – 424.